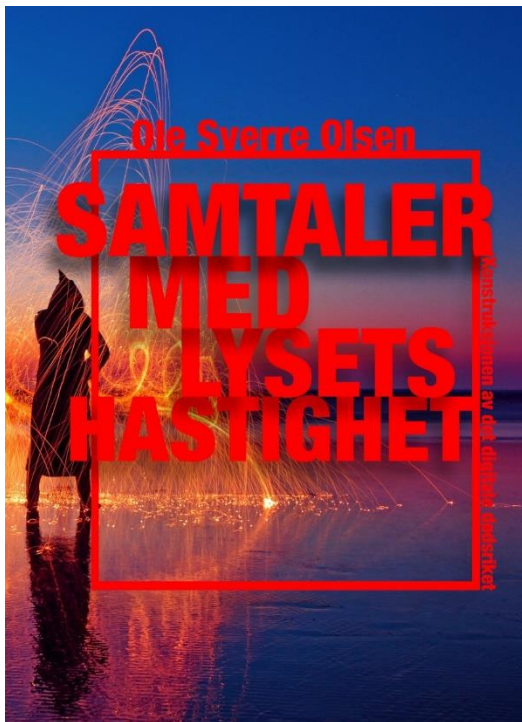

Vil tankenes Internett skape et totalitært verdenssamfunn? Ingen bok for sarte sjeler

Denne teksten ble først publisert som bloggpost på <http://einarflydal.com> den 5.4.2021.

En bok dukket opp i postkassa i påskeuka. Ett nytt kapittel hver morgen til frokost gir meg nå et spennende avbrekk, og tinger meg til å heve blikket:

For siden jeg ble pensjonist i 2011, har jeg ganske ensidig vært opptatt av ett bestemt tema som jeg hadde funnet var blitt oversett, glemt eller gjemt bort i telekombransjen som jeg jobbet i – skadevirkningene fra trådløs radiokommunikasjon. Nå om dagen går det mest i én bestemt aktivitet: forberedelser til smartmåler-rettsaken som kommer opp i Halden den 19. mai. Det er konkret og nærsynt arbeid, som bl.a. har resultert i boka *Smartmålerne, skitten strøm, pulser og helse*. (Derfor skriver jeg også færre bloggposter for tida.)

Det var derfor stas å kunne kaste seg over den blodferske, visjonære boka til Ole Sverre Olsen: *Samtaler med lysets hastighet* (Paradigme forlag 2021). Det er en bok som gir perspektiver på teknologi- og samfunnsutviklingen.

For å fortelle om boka må jeg først se litt bakover:

Da jeg var forsker og strategirådgiver i Televerket/Telenor, var det en del av jobben min «å titte i krystallkula» og så fortelle om hva jeg fant om teknologi og samfunnsutvikling på litt lengre sikt enn det som var umiddelbart matnyttig. Det førte meg et lite stykke inn i hovedtemaene som opptok de store teknologi-visjonære den gang på 1990-tallet – og alt hadde gjort det en stund: De dreide seg om

- hvordan IKT forlenger og forsterker våre sanser,
- hvordan *kunstig intelligens* (AI) gir maskinene stadig mer menneskelige evner,
- hvordan internettet skaper en slags «verdenshjerne» som alt kan koples til og dermed vil gjøre menneskeheten mer intelligent enn noensinne, og
- utviklingen fram mot *singularitetsøyeblikket*, et ord som i IKT-bransjen kort sagt brukes om tidspunktet da nettverkets og maskinenes intelligens går forbi menneskenes – og robotene derfor kan tenkes å bli selvutviklende og overta styringen.

Gode SciFi-forfattere hadde for lengst tatt for seg disse temaene, men ting tar lang tid fra visjon til teknisk realitet – mye lengre enn de visjonære og teknologene forventer seg:

Jules Verne beskrev videokonferanser som en naturlig forbedring av vår kommunikasjonsevne i *En verdensomseiling under havet*. Den boka skrev han i 1870. De første videokonferansene som fungerte, fant sted i Tyskland på 1930-tallet. Moderne teknologi i verdensklasse ble utviklet ved Televerkets Forskningsinstitutt på Kjeller i årene fram mot 1993, da jeg begynte der. Det store gjennombruddet for folk flest – både i næringslivet og privat – kom med corona-pandemien i 2020. Så ting tar tid.

E.M. Forster beskrev i 1909 i den dystopiske novellen [The machine stops](#) en verden styrt av et globalt kommunikasjonsnettverk som utviklet seg til et undertrykkingsmaskineri, og som så brøt sammen. Siden har temaet dukket opp jevnlig, f.eks. i Orwells bok *1984*, skrevet i 1948. På 1990-tallet kom det en rekke bøker som lovpriser og andre som advarer mot internettets framtid. Jeg har vel en halvmetre av dem i bokhylla bak skrivebordet. For eksempel kom Bill Gates med boka *Ledelse med tankens hastighet* (Egmont 1999) om å utnytte «det digitale nervesystemet» som internettet skapte, mens

andre advarte mot at internettet kom til å skape nettopp den ufriheten som det hadde som mål å skape, som Jonathan Zittrain i boka *The future of the internet – and how to stop it* (2008).

Philip K. Dick skrev sin kanskje mest kjente roman, *Drømmer androider om elektriske sauer?*, alt i 1968. Der er mennesker delvis blitt til *kyborger* (mennesker med implanterte tekniske deler), og de vet ikke lenger hvem i omgivelsene som er mennesker og hvem som er roboter. Den kom på norsk i 2005. (Det var herfra Google hentet ordet «Android» om noe som skal være en variant av mennesket.)

Visjonene fram mot *singularitet* er nå innarbeidet i «veikartet» for telekom- og IKT-utviklingen som Rolf Martin Schonhowd presenterte i sitt [foredrag på Litteraturhuset i høst](#). Teknologiene er under utvikling, og utviklingen følger grovt sett *Moore's lov*. Det er en lov som opprinnelig ble formet for å beskrive at kapasiteten på datahjerter (prosessorer) vokser eksponentielt, med en fordobling hver 18. måned – til samme kostnad. Ting tar derfor slett ikke så lang tid som før, men kommer raskere enn vi aner i en verden som er så globalisert og integrert og overbefolket at både Gro Harlem Brundtland og mange andre har rett når sier at «problemene er globale, og krever globale løsninger».

Visjonene er blitt formet til planer, og de følges opp med markedsføring: Nå er media fulle av lovord om AI – *kunstig intelligens* – og alt hva AI skal gi oss av velferd og bedret ressursbruk, nærmest som en grønn teknologi, med 5G-innføringen som et nødvendig steg på veien.

Under slike forhold er det lett å se for seg en utvikling mot en autoritær verdensregjering, og det er nettopp det Klaus Schwab, mannen bak Davos-konferansene, agiterer for at pandemien må utnyttes til å få gjort (Schwab og Malleret 2020).

Men så tilbake til Ole Sverre Olsens bok:

Det er alt dette som er bakteppet for Ole Sverre Olsens bok. Han tar oss med på en fantastisk, men også skremmende, reise gjennom tankene til de visjonære teknologene, de visjonære politikerne, de orientalske filosofene som IKT-guruer som Steve Jobs søkte inspirasjon hos for å utvikle det som skulle bli menneskenes ultimate frigjøring fra det materielle. Og han tar oss med til dem som advarer mot direkte kommunikasjon hjerne-til-hjerne og «sjelevandring» i den forstand at tanker og følelser kan flyttes fra kropp til kropp, men også avleses, forutses, hackes, utnyttes og kanskje ødelegges, eller flyttes over til en maskin, som så overtar kontrollen. Dette er tema du sikkert har støtt på i filmer som *iRobot*, *Matrix*, *Minority Report*, og mange andre som er kommet seinere og som jeg ikke har oversikt over.

Slike scenarier er ikke noe for sarte sjeler. Her kan det trekkes opp all verdens dystre perspektiver der personligheter utslettes, endres eller flyttes – scenarier der ens tanker kommer på avveie, og der vår sivilisasjons mest grunnleggende forutsetninger – individet og retten til å holde sine tanker for seg selv og bevare en betydelig kontroll over eget liv – undermineres.

Det er alt dette som Ole Sverre Olsen tar for seg, med konkrete sitater og beskrivelser av teknologier og religioner og politiske visjoner i spennet fra Elon Musk, via Bill and Melinda Gates-stiftelsen til Østens mystikk. Han omtaler perspektivene i store, kraftige bilder som du misforstår om de tar dem helt bokstavelig. Han viser også at selv om visjonene gjerne tar lenger tid å realisere enn de visjonære og teknologene ser for seg, kan utviklingen føre oss fram til singularitetens øyeblikk allerede rundt midten av dette århundret – nettopp på grunn av Moore's lov og de enorme kapitalinteressene som trekker med seg politikere som trenger kortsiktige, praktiske løsninger. 2050 er ikke lenge til.

Poenget med visjoner og scenarier er ikke at de er gode eller korrekte spådommer. Det er de som regel ikke hvis man tar dem bokstavelig. Men de er viktige fordi de staker ut en kurs og setter mål – mål man kan arbeide for å realisere, forberede seg på for det tilfellets skyld at virkeligheten blir slik, eller motarbeide for å hindre at det skjer.

Det er dette som er styrken med Ole Sverre Olsens bok: Den får oss til å løfte blikket og se hvilken vei utviklingen kan ta oss, men ikke nøyaktig hvor hen, eller om motkrefter kommer til å endre utviklingens gang. Den kommer heller ikke med løsninger. Den trekker opp linjene, informerer oss – og gjør det elegant og interessant og advarende.

Selv tror jeg at det fins en del motkrefter som kommer til å bli stadig mer tydelige og forhåpentligvis trekke utviklingen i andre retninger i tide. En av dem er tilgangen på råvarene og produksjonskapasiteten som trengs for en slik hyperteknologisk utvikling der alt og alle skal utstyres med IKT. En annen er at de geopolitiske forholdene må holdes noenlunde stabile. Det er slett ikke gitt at disse forutsetningene vil være til stede. En krig USA – Kina – kanskje bare en handelskrig – kan være nok til å endre trendene i betydelig grad.

En tredje innvending er skadevirkningene fra mikro- og millimeterbølger. For nærmest fri og universell tilgang til radioteknologi er en forutsetning i alle de scenariene som trekkes opp om hvordan Tankenes Internett skal velsigne oss i årene som kommer. Disse skadevirkningene er overhodet ikke tatt høyde for og viser seg for lengst, f.eks. i dårligere immunforsvar, svekket fertilitet og nedgangen i insekter. Om skadene blir for store og uopprettelige før de får innflytelse på utviklingsretningen, blir da ett av de store og viktige spørsmålene.

Det er på forhånd at man må tenke slike tanker, for etterpå er det for seint – hva enten fordi skaden da alt har skjedd, eller fordi bekymringen viste seg ubegrunnet. Ole Sverre Olsens bok gjør nettopp det, og han gjør det elegant og interessant. Her er det perspektiver som også kan forklare hvorfor nettopp han kunne utstyre Morten Harket og aha med tekster som bidro til deres store, globale suksess: Mennesket lever ikke av brød alene, men også av å være menneske med alt det innebærer av behov for frihet og selvstendighet.

Einar Flydal, den 5. april 2021

Referanser

Dick, Philip K.: *Drømmer androider om elektriske sauer?*, Tiden, 2005

Forster, E.M.: *The machine stops*, 1909, kan lastes ned her: <https://einarflydal.com/wp-content/uploads/2019/03/ForsterTheMachineStops.pdf>

Gates, Bill: *Ledelse med tankens hastighet*, Egmont, 1999

Olsen, Ole Sverre: *Samtaler med lysets hastighet*, [Paradigmeskifte forlag](#), 2021

Schwab, Klaus og Malleret, Thierry: *Covid-19: The great reset*, Forum Publishing, 2020

Zittrain, Jonathan: *The future of the internet – and how to stop it*, Yale University Press, 2008